

particular, the initial training in Youth sport school # 9 in 2012 was 77.4%. In 2016 this indicator was 67.5%. During this period, girls in the training contingent were 17.9%, in 2014 – 33.5% and in 2016 – 23.0%. In the sport school in Pervomaisk, the initial number of training students was about the same level, but with a higher rate for girls: in 2012 – 24.2%, in 2014 – 34.3%, in 2016 – 25.1%. The three-level model developed by the author for the development of the children of the Children's Sports School at the powerlifting department differs from analogous developments of other authors, it is distinguished by the fact that for the first time in the studied literature three levels of training and contacts are distinguished: the first level is the trainer-teacher. The second level is the student - the training group, the third level is the student in the system of the educational process of the Youth Sports School. At these levels, the model identifies the problems that are solved in the training process and the main expected results: the acquired knowledge and the generated motor skills. In substantiated conclusions, a detailed description of the above structural elements of the model is given, taking into account the features of powerlifting as a sport discipline, in which this department functions in the Youth Sports School.

Key words: children's and youth sports schools, knowledge, skills, pupils of the sports school, the system of training, the three-level model of pupils' development, powerlifting.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д. п. н., доц. Мазін В. М.

УДК 378.011.3–051:373.035

Я. П. Малькова, В. В. Дубовой, Я. С. Онучак, Л. В. Зубюк

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЮНОГО СПОРТСМЕНА»

Стрімкий ріст популяризації спорту в країні і світі в цілому, тільки на перший погляд здається таким здоровим, яким ми його звикли бачити за допомогою телебачення та інших ЗМІ. Здавалося б така соціальна група, як юні спортсмени, в контексті здоров'я повинна бути прикладом для інших. Між іншим, нерідко під час регулярних тренувань у спортсменів формуються хронічні захворювання (часто на все життя), які змушують покинути кар'єру спортсмена. Але, як відомо, визначення «здоров'я» на сучасному етапі – це не тільки відсутність хвороби або фізичної вади. На жаль, також спостерігається спад у інших складових здоров'я: психічного і соціального. Все частіш серед спортсменів спостерігається неготовність до дорослого життя після завершення

спортивної кар'єри, зниження бажання до самореалізації та саморозвитку, відсутня соціальна відповідальність та неспроможність до критичного мислення тощо.

Зараз, все частіше, науковці розглядають здоров'я особистості не тільки з боку морального, фізичного та психологічного аспектів, але й з боку соціального здоров'я. За останні роки вивчення проблеми формування соціального здоров'я та розкриття сутності поняття «соціальне здоров'я особистості», привертає все більше уваги вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: В. Бабич [1], Е. Піднебесна [2], О. Приступа [3], В. Шкуркіна [4], та інші. В той же час поняття соціального здоров'я юних спортсменів залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті полягає у визначенні сутності та змісту поняття «соціальне здоров'я юного спортсмена».

На основі аналізу понять соціального здоров'я особистості вищезазначених авторів, нами запропоновано визначення поняття «соціальне здоров'я юного спортсмена», яке ми розглядаємо як складну інтегровану особистісну якість, сутність якої утворюють структурні компоненти, зокрема: відповідальність перед Батьківщиною та громадянами своєї країни; готовність до здорової конкуренції у спортивному та особистісному відношеннях; прагнення саморозвитку та самоактуалізації в різних сферах суспільного життя; здатність до мобільності та швидкої адаптації в соціальному середовищі; соціальна комунікативність через призму критичного мислення [1].

Стисло охарактеризуємо структурні компоненти соціального здоров'я юного спортсмена. Як видно зі змісту поняття, першим структурним компонентом визначено «усвідомлення юним спортсменом власної відповідальності перед батьківщиною та громадянами своєї країни». Даний структурний компонент, перш за все, передбачає відповідальність спортсмена, який тренується в рідній державі під керівництвом вітчизняних тренерів, викладачів, вихователів, органів місцевої та державної влади. На жаль, за певних обставин, чимало спортсменів (в тому числі і в юному віці) покинули рідну країну і представляють інші держави на міжнародних змаганнях. Саме тому, вже в юному віці кожен з юних спортсменів має відчувати власну відповідальність перед своєю Батьківщиною, оскільки саме спортсмени є прикладом для інших громадян рідної країни.

Наступним структурним компонентом соціального здоров'я юного спортсмена є готовність останніх до здорової конкуренції у спортивному та особистісному відношеннях. Характеризуючи даний компонент зазначимо, що у гонці за першість спортсмени нерідко приймають деякі фармакологічні препарати, наприклад безпечні харчові добавки, препарати, які прискорюють метаболізм, тим самим швидше проходить процес відновлення організму, деякі допомагають справитись з крєпатурою. Але важливо усвідомлювати, що чесність перед самим

собою та справедливість перед іншими конкурентами є дійсно достойним соціальним явищем. З гідністю приймати поразку, критично мислити, правильно аналізувати свої сили, не здаватись і досягати нових висот, не піддаватись асоціальним спокусам, котрі допоможуть хитро перемогти – це, на наш погляд, є важливі аспекти соціального здоров'я юного спортсмена.

Прагнення до саморозвитку та самоактуалізації в різних сферах суспільного життя, визначено нами, як ще один важливий структурний компонент соціального здоров'я юного спортсмена. Характеризуючи зазначений вище компонент можна сказати, що юні спортсмени – це та категорія дітей, яка відводить спортивному вдосконаленню, розвитку фізичних якостей досить великий відрізок часу. Наприклад, професійні спортсмени тренуються шість раз на тиждень по шість годин на добу - значна частина доби, при тому, що у цьому режимі відводиться приблизно п'ять годин на учбову діяльність в день згідно розкладу. Це, досить-таки, велике навантаження на дитину і молодому організму важко його витримувати, він потребує відпочинку, як фізичного так і психологічного. Також важливою складовою спортсмена, є змагання та підготовка до них на навчально-тренувальних зборах, які, в свою чергу, часто проходять в інших містах, областях та, навіть, країнах. Такий шалений ритм примушує більшу частину спортсменів йти на вимушені жертви. З одного боку ми розуміємо, що спортсмен навчаючись у спортивному закладі, більш концентрується на досягненні спортивних результатів, бо від нього це вимагають не тільки тренери, а й висока конкуренція. Як відомо, не перспективних спортсменів просто відраховують з таких закладів, і таке явище сильно дезорієнтує молоду особу. Але з іншого боку, власне не бажання спортсмена до саморозвитку в різних сферах суспільного життя також актуальне. Звичайно, навчання та освіта відіграють важливу роль, тренери, вихователі та вчителі намагаються всебічно розвивати молодий організм, але при недостатньому контролі, недостатній здатності до самоорганізації та саморозвитку, освіта посідає почесне друге місце в даний період часу. «Спорт – діло молодих» і це дійсно справедливий народний вислів, бо саме в цей період, інтенсивні тренування дають максимальний приріст результатів, а ким підлітки будуть, коли закінчиться спортивна кар'єра? З яким багажем знань вони залишаться без підтримки тренера? Чи будуть вони тренерами у майбутньому? Питання – відкрите. Тож для юного спортсмена важлива реалізація себе у суспільстві в теперішньому та майбутньому. Крім того, саморозвиток та самоактуалізація особистості в різних сферах суспільного життя, прагнення особистості до підвищення (у майбутньому) соціального статусу та задоволення здорових життєвих потреб мало б здорову конкуренцію, і базувалась виключно на моральних засадах з урахуванням наявних здібностей та реальних можливостях особистості [5, с. 130]. Наповнювати себе особистісними та професійними якостями уже сьогодні, дасть можливість стати кваліфікованим спеціалістом, котрий зможе забезпечити себе та свою сім'ю необхідним

достатком у майбутньому. Важливо для юного спортсмена правильно вибирати орієнтири, оточення, яке не буде відволікати від власних цілей, нав'язувати дії, які суперечать загальнолюдським, особистим цінностям, шкодити здоров'ю та бути не тільки зацикленим на спорті, а й цікавитись іншим, особливо, що стосується суспільного розвитку, участі в організаціях.

У теперішній час в нашій країні відбуваються складні перебудови, (як в соціальних так і економічних відносинах) спрямовані на розвиток нашої держави, наближення її до стандартів найкращих європейських та світових країн. Між іншим, це вимагає від будь-якої особистості, втім і від такої категорії, як юні спортсмени, мобільності та вміння швидко адаптуватися в різних умовах суспільства, що швидко змінюються. Саме тому, здатність до мобільності та швидкої адаптації в соціальному середовищі було визначено нами як наступний структурний компонент соціального здоров'я юного спортсмена [1].

За час професійного спортивного життя спортсмен неодноразово подорожує містами та державами, зустрічає несхожих людей із протилежними традиціями, устроями, в ході якого виникають і формуються міжособистісні стосунки, які передбачають обмін думками, відчуттями, переживаннями і т. п. Юний спортсмен помічає відмінність у рівні життя, бачить різні переваги або недоліки, якісь нововведення, які б, можливо, міг застосувати та перейняти для своєї держави та покращити «себе». Всю отриману інформацію аналізує та порівнює. Але у юних спортсменів виникає деяка складність з її усвідомленням та переосмисленням, бо здатність до критичного мислення – це досить складний процес творчої переробки інформації. Для цього особливо важливим є наявність свободи, яку, в свою чергу, спортсмен не отримує, бо тренер, особливо перспективних спортсменів, намагається контролювати їх у всіх аспектах їхнього життя. Щодо ухвалення рішень, самостійного вибору, то тренер завжди допомагає, а часом і вирішує за своїх підопічних. Ось чому після завершення спортивної кар'єри, дитині важко пристосуватись до дорослого життя. Часто, вже в дорослому віці, спортсмени залишаються один на один зі своїми проблемами: лікування травм (часто на все життя), відсутність звичної уваги та власного житла і т.п. Як наслідок, виникає депресія, з якої, багато хто, знаходить вихід у шкідливих здоров'ю залежностях. Саме ці обставини спонукали нас виділити в структурі соціального здоров'я юного спортсмена, такий важливий компонент як «наявність соціальної комунікативності через призму критичного мислення». Саме зазначений компонент, на наш погляд, відіграватиме ключову роль у «переході» спортсмена від звичного для нього життя до іншого життя – життя поза спортом.

Підсумовуючи сказане вище, маємо наступне: по-перше, проблема неготовності багатьох юних спортсменів до дорослого життя після завершення спортивної кар'єри, а отже, формування соціального здоров'я останніх є досить актуальним. По-друге, поняття «соціальне здоров'я юного спортсмена» складається з сукупності структурних

компонентів, кожен з яких відіграє своє важливе значення й відповідно характеризує зміст зазначеного вище поняття. По-третє, нині виникає нагальна проблема усвідомлення тренерами (й майбутніми тренерами відповідно) бачити в своєму підопічному не тільки переможця, а й особистість, самобутню індивідуальність, її внутрішній світ, що в свою чергу, допоможе підібрати оригінальний підхід до кожного юнака в спортивному тренуванні й сприятиме його підготовці не тільки до спортивних змагань, але й до подальшого життя після спорту.

Список використаної літератури

1. Бабич В. І. Зміст та структура поняття «соціальне здоров'я підлітка» [Електронний ресурс] / В. І. Бабич / Народна освіта : електрон. фахове вид. – 2012. – Вип. 1(16). – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/16/index16.htm>

2. Поднебесная Э. И. Педагогические аспекты формирования социального здоровья подростков : дис. ... канд. пед. наук : 3.00.01 «Культура. Наука. Просвещение» / Поднебесная Элла Игоревна. – Рязань, 2010. – 215 с.

3. Приступа Е. Н. Педагогическая диагностика личностного социального здоровья ребёнка [Електронний ресурс] / Е. Н. Приступа. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>

4. Шкуркіна В. М. Формування соціального здоров'я дітей-сиріт підліткового віку в загальноосвітніх школах-інтернатах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Шкуркіна Вікторія Миколаївна. – Х., 2006. – 225 с.

5. Бабич В. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Бабич Вячеслав Іванович. – Старобільськ, 2015. – 578 с.

Малькова Я. П., Дубовой В. В., Онучак Я. С., Зубюк Л. В. Сутність та зміст поняття «соціальне здоров'я юного спортсмена»

Статтю присвячено проблемі неготовності юних спортсменів до дорослого життя після спорту. Проаналізовано сутність поняття «соціальне здоров'я» та «соціальне здоров'я особистості» вітчизняних і зарубіжних вчених. На основі аналізу наукової літератури, дано своє поняття соціального здоров'я юних спортсменів. Виділено основні структурні компоненти цього поняття. Розкрито актуальність професійної підготовки майбутніх тренерів до формування соціального здоров'я юних спортсменів, яка впливає на життя спортсмена і на спорт в цілому. Визначено, що рівень розвитку спортсменів, здатність до критичного мислення, відзеркалюється на його соціальній поведінці і вмінні гармонійно взаємодіяти з оточуючими. Відзначено взаємозв'язок професійної підготовки тренера з соціалізацією спортсмена.

Ключові слова: соціальне здоров'я, юні спортсмени, професійна підготовка, спорт, тренер.

**Малькова Я. П., Дубовой В. В., Онучак Я. С., Зубюк Л. В.
Сущность и содержание понятия «социальное здоровье юного спортсмена»**

Статья посвящена проблеме не готовности юных спортсменов к взрослой жизни после спорта. Проанализировано сущность понятия «социальное здоровье» и «социальное здоровье личности» отечественных и зарубежных ученых. На основе анализа научной литературы, дано свое понятие социального здоровья юных спортсменов. Выделено основные структурные компоненты этого понятия. Раскрыто актуальность профессиональной подготовки будущих тренеров к формированию социального здоровья юных спортсменов, которая влияет на жизнь спортсмена и на спорт в целом. Определено, что уровень развития спортсменов, способность к критическому мышлению, отражается на его социальном поведении и умении гармонично взаимодействовать с окружающими. Отмечена взаимосвязь профессиональной подготовки тренера с социализацией спортсмена.

Ключевые слова: социальное здоровье, юные спортсмены, профессиональная подготовка, спорт, тренер.

Malkova Y., Dubovoy V., Onuchak Ya., Zubyuk L. The Essence and Content of the Concept of «Social Health of a Young Athlete»

This article is devoted to the problems of the unreadiness among young athletes to adult life after sport. Analysed the essence of the concept of the «social health» and «social health of the individual» of domestic and foreign scientists.

The purpose of the paper is to determine the essence and content of the concept of «social health of a young athlete».

On the basis of analysis of scientific literature, gave the own notion of the social health of young athletes. Identified the main structural components of this concept. Revealed by the relevance of the training of future coaches to the formation of the social health of young athletes, which affects the life of the athlete and sports in general. It is determined that the level of athletes development, the ability to think critically, reflects on his social behavior and ability to interact harmoniously with others. Noted the relationship between the training of the coach and the socialization of the athlete.

It is important for a young athlete to choose the right orientation, an environment that will not distract from their own goals, to impose actions that are contrary to universal human values, to harm health and to be not only entrenched in sports, but also to be interested in others, especially that refers to social development, participation in organizations.

Key words: social health, young athletes, training, sport, coach.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д. п. н., доц. Бабиш В. І.